

Pateikiamas bibliografinių sąrašų „Lietuvos parlamentinė sistema / parlamentarizmas“, spausdintų „Parlamento studijų“ 4 (2005), 6 (2006), 10, 11 (2011), 12, 13 (2012), 14, 15 (2013), 16, 17 (2014), 18, 19 (2015), 20, 21 (2016) numeriuose, tęsinys. Šiame sąrašė pristatomos išleistos knygos ir publikuoti straipsniai iš mokslinių darbų, periodinių leidinių, Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje gauti 2016 m. spalio – 2017 m. kovo mėn.

Knygos

Adamkus, Valdas. Pokalbiai nesilaikant protokolo / Valdas Adamkus ; [su Prezidentu] kalbėjosi ir pokalbius užrašė Arnas Ališauskas. – Vilnius : Versus aureus, [2016]. – 279, [1] p. : iliustr., faks.

Knygą sudaro pokalbiai su prezidentu V. Adamkumi – neformalūs, laisvi, kupini gyvų prisiminimų ir emocingų svarstymų, atveriantys nepakartojamą patirtį ir išskirtinį žmogaus ir istorijos santykį.

Čiplytė, Joana Viga. Eduardas Turauskas (1896–1966) : ateitininkas, teisininkas, žurnalistas, diplomatas, Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys : dokumentinė monografija / Joana Viga Čiplytė. – Vilnius : Versus aureus, 2016. – 622, [1] p. : iliustr., faks., portr. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 589–610. – Asmenvardžių r-klė: p. 612–622.

Dokumentinė monografija apie E. Turauską, iškilų politikos, visuomenės veikėją, žinomą diplomata, nuolatinį Lietuvos delegatą prie Tautų Sąjungos, lemtingu Lietuvai laikotarpiu ėjusį Užsienio reikalų ministerijos Politikos departamento direktoriaus pareigas, dalyvavusį „sprendžiant visus pagrindinius užsienio politikos klausimus: 1939 m. sutarties su Sovietų Sąjunga sudarymo, Vilniaus krašto sugrąžinimo ir kt.“

Dagytė, Gražina. Medardas Čobotas / Gražina Dagytė. – Vilnius : Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų klubas, 2016. – 227, [1] p.

Knyga apie gydytojo, mokslininko, Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataro M. Čoboto gyvenimą ir veiklą; pateikiamos svarbiausios datos, bibliografinė rodyklė (1988–2015 m.).

Juozas Urbšys: gyvenimu liudiju istoriją : karininkas, diplomatas, kultūros veikėjas / Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ; sudarytojas Vilius Kavaliauskas. – Vilnius : Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2017. – 199, [1] p.: iliustr., faks., portr. – (Nepriklausomybės archyvai ; 1).

Knygoje pateikta unikali istorinė ir dokumentinė medžiaga apie išskirtinę asmenybę, paskutinį tarpukario Lietuvos Respublikos ministrą J. Urbšį.

Katilius, Algimantas. Prelatas Kazimieras Steponas Šaulys / Algimantas Katilius. – Vilnius : Lietuvos nacionalinis muziejus, [2016]. – 207, [1] p.: iliustr., faks., portr. – (Iš Lietuvos nacionalinio muziejaus archyvo, ISSN 1648-2859 ; 19). – Bibliogr.: p. 195–199. – Asmenvardžių r-klė: p. 200–206.

Knyga pasakoja apie Vasario 16-osios Akto signataro K. S. Šaulio (1872–1964) gyvenimą ir veiklą.

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių instrukcijos (1788–1790) / Mykolo Romerio universitetas, Parlamentarizmo istorijos tyrimų centras ; parengė Robertas Jurgaitis, Adam Stankevič, Asta Verbickienė. – Vilnius : Mykolo Romerio universitetas [etc.], 2015 (Kaunas : Vitae Litera). – 435, [1] p. : faks. – (Fontes historiae parliamentorum Lituanicorum / atsakingasis redaktorius Robertas Jurgaitis, ISSN 2424-4686 ; 1). – Tekstas liet., lenk.; santr. angl., lenk.

Publikacijoje pirmą kartą istoriografijoje atskiru leidiniu pristatomas reikšmingas Lietuvos parlamentarizmo istorijos šaltinis – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės seimelių 1788–1790 m. instrukcijos, parengtos ir įteiktos seimelių pasiuntiniams, dirbusiems Ketverių metų (1788–1792) seime. Pirmajame serijos

„Fontes historiae parlamentorum Lituanicorum“ tome publikuojami 48 dokumentai (45 seimelių instrukcijos, 2 laišakai pasiuntiniams ir instrukcijos papildymas), kurie parengti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pavietų pilies ir žemės teismų knygose esančių įrašų ar XVIII a. pabaigos nuorašų pagrindu.

Lietuvos Respublikos XI Seimas, 2012–2016 : [žinynas] : [duomenys atspindi pokyčius iki 2016 m. rugpjūčio 23 d.] / [sudarė Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamentas]. – Vilnius : [Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija], 2016. – 383, [1] p. : iliustr., portr.

Merkelis, Aleksandras. Antanas Smetona : jo visuomeninė, kultūrinė ir politinė veikla / Aleksandras Merkelis. – 2-asis leid. – Vilnius : Petro ofsetas : Vyčio paramos fondas, 2017. – 747, [1] p., [26] iliustr. lap. – Bibliogr., p. 725–728.

Tai išsamiausia lietuvių istoriografijoje studija apie vieną iškiliausių XX a. tautinio atgimimo veikėjų, pirmąjį Lietuvos Respublikos Prezidentą, ilgametį tarpukario Lietuvos valstybės vadovą A. Smetoną. Ją parašė tokia pat iškili asmenybė – istorikas ir literatūros kritikas, prezidento bendražygis A. Merkelis (1907–1994).

Tamošaitis, Mindaugas. Lietuvos Respublikos 1918–1940 m. vyriausybių ministrų biografinis žodynas / Mindaugas Tamošaitis, Algis Bitautas, Artūras Svarauskas ; [sudarytojai Algis Bitautas, Mindaugas Tamošaitis] ; [redakcinė kolegija: Aivas Ragauskas (pirmininkas)... [et al.]. – Vilnius : Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras : Lietuvos edukologijos universitetas, 2016. – 567, [1] p.

Šiame žodyne pateikiamos Lietuvos Respublikoje 1918–1940 metais dirbusio dvidešimt vieno Ministrų kabineto narių biografijos. Tuo laikotarpiu šias pareigas ėjo šimtas ministrų. Biografijos parengtos pagal standartinę anketą. Tai padėjo ne tik susidaryti išsamų vaizdą apie visų ministrų veiklą, bet ir nustatyti kiekvieno indėlį į to laikotarpio Lietuvos politinį gyvenimą.

Straipsniai

Blažytė-Baužienė, Danutė. Valstiečių liaudininkų vaidmuo Steigiamajame Seime (1920–1922 m.) ruošiant demokratinės santvarkos Lietuvoje pagrindus / Danutė Blažytė-Baužienė. – Santr. angl. // Parlamento studijos. – [Nr.] 21 (2016), p. 58–89.

Straipsnis apie valstiečių liaudininkų doktrinos įtaką bloko veiklai Steigiamajame Seime (1920–1922 m.) rengiant ir priimant demokratinę valstybės santvarką reglamentuojančius dokumentus: 1920 m. gegužės 15 d. rezoliuciją, Laikinąją ir Nuolatinę Konstitucijas, Mažojo Seimo įstatymą. Taip pat analizuojama politinė veikla sudarant ir palaikant valstiečių liaudininkų ir krikščionių demokratų bloko koaliciją 1920 m. birželio – 1922 m. vasario 13 dieną.

Kasparavičius, Algimantas. Kazio Griniaus politinės etikos ir praktikos bruožai 1920–1926 m.: didelė asmenybė mažoje politikoje / Algimantas Kasparavičius // Parlamento studijos. – [Nr.] 21 (2016), p. 90–120.

Remiantis istoriografija ir istoriniais šaltiniais straipsnyje analizuojama liaudininko socialisto K. Griniaus – 1920–1922 m. Ministro Pirmininko, o 1926 m. birželį–gruodį trečiojo pirmosios Lietuvos Respublikos Prezidento – politinės veiklos problematika ir bruožai. Aptariamos istoriografijoje ligi šiol plačiau nenagrinėtos jo paskyrimo premjeru 1920 m. birželį gana netradicinės aplinkybės. Tiriama K. Griniaus vadovaujamo kabineto principiniai vidaus ir užsienio politikos vektoriai, jo politinės etikos ir pragmatizmo atvejai politinėje praktikoje, akcentuojama K. Griniaus Vyriausybės 1920–1922 m. nuveiktų darbų ir pasiektų rezultatų istorinė reikšmė. Taip pat apžvelgiama ir verifikuojama Lietuvos Respublikos politinės modernizacijos programa 1926 m. vasarą–rudenį, kurios vienas ryškiausių iniciatorių ir ideologų buvo laisvamaniškas Prezidentas, Lietuvos universiteto garbės daktaras K. Grinius.

Stakeliūnaitė, Danutė. Ministras pirmininkas Kazys Grinius valstiečių liaudininkų vidaus nesutarimų kontekste (1920 m. gegužė – 1921 m. spalio) / Danutė Stakeliūnaitė. – Santr. angl. // Parlamento studijos. – [Nr.] 21 (2016), p. 31–57.

Straipsnio tikslas atskleisti K. Griniaus kaip liaudininkų deleguoto parlamentarą, nepriklausomos Lietuvos šeštojo Ministro Pirmininko veiklos aplin-

kybes, kurias lėmė liaudininkų vidaus nesutarimai 1920 m. gegužės – 1921 m. spalio mėnesiais. Šio tikslo siekiama, pirma, aiškinantis mažiau tyrinėtus liaudininkų ir krikščionių demokratų koalicinės Vyriausybės sudarymo aplinkybes 1920 m. gegužės–birželio mėnesiais; antra, analizuojant K. Griniaus ir liaudininkų partijų santykius požiūriu į sudarytą koaliciją aspektu; trečia, apibūdinant liaudininkų požiūrio į koaliciją ir K. Grinių kaip Ministrą Pirmininką raidos tendencijas. Straipsnį sudaro dvi dalys. Pirmojoje, akcentuojant valstiečių liaudininkų pozicijas, apibūdinamos šeštosios koalicinės Vyriausybės sudarymo sąlygos. Antroji dalis – tai liaudininkų požiūrio į koalicinę Vyriausybę ir Ministrą Pirmininką K. Grinių raidos tyrimas. Jame iš esmės atskleidžiamos K. Griniaus veiklos aplinkybės, kurias lėmė liaudininkų pozicijų kaita.

Sinkevičius, Vytautas. Lietuvos konstitucinės kontrolės modelis: kelios teorinės ir praktinės problemos / Vytautas Sinkevičius // Parlamento studijos. – [Nr.] 21 (2016), p. 168–185.

Straipsnyje nagrinėjama, kaip Konstitucinio Teismo (KT) 2014 m. liepos 11 d. nutarimas pakeitė Lietuvos konstitucinės kontrolės sampratą, kokiais naujais bruožais buvo papildyta ši doktrina, kokių teorinės ir praktinės konstitucinės kontrolės problemų kyla iš Konstitucinio Teismo suformuotos materialiuųjų reikalavimų Konstitucijos pataisoms doktrinos. Pasak autoriaus, KT 2014 m. liepos 11 d. nutarime suformuluota Konstitucijos pataisų doktrina suponuoja esminius Lietuvos konstitucinės kontrolės sampratos pokyčius. Konstitucijoje yra įtvirtintas ne tik paskesnės (*a posteriori*) konstitucinės kontrolės modelis, bet ir išankstinės (*a priori*) konstitucinės kontrolės modelis. Ne visų įstatymų ir kitų teisės aktų projektų atžvilgiu, bet tik įstatymų projektų, kuriais keičiama Konstitucija. Referendumui teikiamo įstatymo dėl Konstitucijos pakeitimo projekto konstitucingumo išankstinę (*a priori*) kontrolę gali atlikti Vyriausioji rinkimų komisija, spręsdama, ar registruoti referendumo iniciatyvinę grupę, taip pat Seimas, spręsdamas, ar skelbti referendumą, kai yra surinkta 300 tūkst. piliečių parašų. Galutinį sprendimą, ar siūlomas Konstitucijos pataisos projektas, kuris teikiamas referendumui, neprieštarauja Konstitucijai, visais atvejais turi priimti atitinkamai Vyriausiasis administracinis teismas ir Konstitucinis Teismas. Tik Konstitucinis Teismas turi įgaliojimus spręsti, ar Seimo arba Tautos referendumu priimtas įstatymas dėl Konstitucijos pakeitimo neprieštarauja Konstitucijai.

Tamošaitis, Mindaugas. Prezidentas Kazys Grinius kitų Lietuvos prezidentų Antano Smetonos ir Aleksandro Stulginskio veiklos kontekste / Mindaugas Tamošaitis // Parlamento studijos. – [Nr.] 21 (2016), p. 121–135.

Straipsnyje, parengtame pagal pranešimą, skaitytą Seime vykusiame forumeminėjime „Politinės sistemos ir demokratinių vertybių formavimas Lietuvoje (1920–1926 metais)“ ir skirtą Prezidento K. Griniaus 150-osioms metinėms paminėti, bene pirmą kartą istoriografijoje šis Lietuvos Prezidentas lyginamas kitų nagrinėjamo laikotarpio prezidentų A. Smetonos ir A. Stulginskio veiklos kontekste: aptariamos Lietuvos vadovų turėtos galios demokratinio ir autoritarizmo laikotarpiais, atskleidžiamos šių asmenų išrinkimo į prezidentus aplinkybės ir motyvai, trijų prezidentų tarpusavio santykiai, jų požiūris į valstybės valdymą ir užimtą padėtį dėl kaimyninių valstybių agresijos iš žemėlpio priverstinai išnykus nepriklausomai Lietuvai.

Trainauskienė, Sigita. Vienas iš trijų: Seimo pirmininko statusas ir vaidmuo / Sigita Trainauskienė. – Graf., lent. // Politologija. – 2016, Nr. 3, p. 93–135.

Straipsnyje, remiantis neoinstitucionalizmo ir politinės lyderystės teorijų nuostatomis, analizuojamas parlamento pirmininko pareigybės statusas, vaidmuo ir reikšmė parlamento institucionalizacijos kontekste, pristatomi mokslinėje literatūroje nurodomi šios pareigybės tipai, pagrindžiamos teorinės prielaidos analizuoti Seimo Pirmininko pareigybę. Remiantis išskirtais kriterijais, analizuojamas Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko vaidmuo ir reikšmė politikos procese, per Lietuvos nepriklausomybės istoriją susiformavęs šios pareigybės tipas, jis lyginamas su atitinkamais Vakarų valstybių modeliais.

Veilentienė, Audronė. Memorandumai Prezidentui Antanui Smetonai: opozicijos vienijimosi pradžia / Audronė Veilentienė. – Santr. angl. // Parlamento studijos. – [Nr.] 21 (2016), p. 136–167.

Straipsnyje analizuojami opozicijos lyderių memorandumai Prezidentui A. Smetonai, rašyti 1935–1938 m., atskleidžiamos jų atsiradimo priežastys, parodoma Vyriausybės reakcija ir veiksmai prieš memorandumus pasirašiusius asmenis.

Žilys, Juozas. 1992 metų Lietuvos Respublikos Konstitucijos esmė ir pagrindiniai bruožai / Juozas Žilys // Konstitucinė jurisprudencija. – 2016, Nr. 3, p. 64–100.

Straipsnyje aptariami Lietuvos Respublikos Konstitucijos principai ir kitos teisinės ypatybės. Komentuojamas Lietuvos valstybės apibūdinimas, pateiktas Konstitucijos I skirsnyje „Lietuvos valstybė“. Aptariama žmogaus teisių, laisvių ir pareigų konstitucinė koncepcija, išdėstyta Konstitucijos II ir IV skirsniuose. Pasak autoriaus, vertinant žmogaus teisių ir laisvių doktriną turi būti atsižvelgiama į du esminius aspektus, kuriais apibrėžiami žmogaus statusą lemiantys konstituciniai pradai: prigimtinių teisių ir laisvių pobūdį ir visų asmenų lygiateisiškumą. Aptariami konstituciniai valstybės valdžios institucinės sandaros (Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos Prezidentas, Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas) pagrindai. Autorius pabrėžia, kad valstybės valdžios institucijos yra viešosios valdžios struktūros elementas, ir kartu pažymi, kad viešosios valdžios samprata apima ir vietos valdžios (savivaldos) institucijas.

Sudarė Virgilija Beganskaitė